

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta – katedra trestního práva

**Posudek vedoucího
na diplomovou práci Terezy Peškové**

**"Trestný čin znásilnění ve světle aktuální diskuse
ohledně nutnosti jeho redefinice"**

1. Aktuálnost (novost) tématu

Diplomovou práci studentky 5. ročníku Právnické fakulty UK v Praze Terezy Peškové, která je věnována problematice trestného činu znásilnění, považuji vzhledem k tomu, že studentka práci zpracovávala v době přípravy a projednávání novely trestního zákoníku, která byla posléze přijata jako zákon č. 166/2024 Sb. (s účinností od 1. ledna 2025), za velmi aktuální.

2. Rozsah práce a datum odevzdání práce

Práce byla zpracována v odpovídajícím rozsahu pro diplomovou práci, neboť její vlastní text čítá 48 stran (127 932 znaků). Dalších 11 stran představuje obsah, seznam použitých zdrojů, dále abstrakt v českém i anglickém jazyce a klíčová slova.

Práce byla odevzdána dne 10. 6. 2024.

Oponentem byl ustanoven doc. JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

3. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje, jejich zpracování a použité metody

Náročnost tématu navazuje na jeho aktuálnost a na teoretická východiska, jež tvoří nový přístup k problematice sexuálních trestných činů, a to zejména znásilnění. Hlavní metodou zpracování práce je analýza právní úpravy (metoda deskriptivně-analytická) v návaznosti na relevantní literaturu a judikaturu, a dále srovnání se zahraničními úpravami (komparativní metoda). Jen pro úplnost je třeba uvést, že autorka použité metody v práci neuvádí.

Při tomto přístupu diplomantka prokázala dobré teoretické znalosti vycházející z historického pojetí trestného činu znásilnění, které se projevily při zpracování např. kapitoly druhé, ve které se zevrubně zabývala pojetím trestného činu znásilnění v platném a účinném trestním zákoníku (§ 185).

4. Formální a systematické členění práce

Po stručném úvodu se diplomantka zabývala historickým vývojem právní úpravy trestného činu znásilnění v československém a českém právu, trestným činem ve stávajícím trestním zákoníku a jeho komparací s právní úpravou na Slovensku, v SRN, ve Švédsku a ve Velké Británii. Jádrem diplomové práce je pojednání o aktuálních diskusích ohledně nutnosti redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění a analýzy ukládaných sankcí za tento trestný čin. Posuzovaná práce vybočuje ze systematiky obvyklých diplomových prací zabývajících se jednotlivými trestnými činy právě s ohledem na aktuálnost proběhlé diskuse a na navazující připravovanou právní úpravu (viz kapitola čtvrtá), v důsledku čehož se zvolená systematika odlišuje od obvyklých diplomových prací, které se zabývají jednotlivými trestnými činy podle platné a účinné právní úpravy. Tento přístup je třeba podle mého názoru ocenit, neboť je náročnější na zpracování pojednávané problematiky. Kladně je třeba hodnotit i komparativní kapitolou, která jí napomohla v hodnocení nové právní úpravy.

5. Vyjádření k práci a hodnocení způsobu zpracování tématu

V souladu se zadáním tvoří východisko práce kapitoly věnované historickému vývoji a již zmíněné komparaci s některými evropskými státy. V těchto kapitolách v dostatečném rozsahu podala jednak vývoj právní úpravy znásilnění na našem území, kdy správně konstatovala, že ještě za první republiky byla svobodná vůle provdané ženy značně omezena plněním manželské povinnosti (str. 9), což odstranil až trestní zákon č. 86/1950 Sb., a na druhé straně sexualizované násilí na mužích nebylo považováno za znásilnění, což trvalo i za platnosti dalších trestních zákonů (včetně původního znění zák. č. 140/1961 Sb.; viz str. 9 a násl.). Dále srovnala naši právní úpravu se slovenskou, která zatím nenásleduje vývoj v České republice, a také s právními úpravami v Německu, ve Švédsku a ve Velké Británii, které již v posledních letech v zásadě přistoupily k úpravě znásilnění na základě konceptu „ne znamená ne“, tedy absenci souhlasu místo užití násilí nebo pohrůžky, které obsahovaly klasické definice znásilnění založené na překonání odporu oběti. Tím si vytvořila dobré východisko pro další analýzy směřující především k posouzení platné a účinné právní úpravy a k hodnocení nutnosti redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění, byť v podstatě nadbytečně uvádí přesná znění skutkových podstat trestného činu znásilnění v jednotlivých zemích na úkor spíše rozboru „přínosů a negativ“ jejich úprav, čemuž odpovídá i z mého pohledu jen velmi stručně jejich zhodnocení (viz str. 31 až 36). Těžištěm práce jsou v důsledku toho a ve smyslu záměru autorky kapitoly věnované trestnému čin znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku (kapitola druhá) a analýzám diskusí, jednak ohledně nutnosti redefinice znásilnění (kapitola čtvrtá), a jednak ohledně ukládaných sankcí (kapitola pátá). V těchto kapitolách jinak (s výjimkou již uvedené výtky) v náležitém rozsahu reflektuje teoretické přístupy i praktické problémy stávajícího pojetí znásilnění oproti diskusím o jeho novém pojetí. Diplomantka správně vychází z Istanbulské úmluvy a v dostatečné míře na podkladě literárních zdrojů uvádí hlasy „pro“ i „proti“ její ratifikaci v České republice. Náležitě hodnotí i velkou latenci u trestného činu znásilnění, byť chybí její vlastní bližší rozbor, proč tomu tak je. Pokud jde o judikaturu, všímá si i rozporu v rozhodování Nejvyššího soudu, který nevyžaduje „fyzický projev nesouhlasu“, a některých rozhodnutí, byť konkrétně neuvedených, nižších soudů, které stále požadují „užití fyzické síly pachatele k překonání nebo zamezení ... odporu znásilňované osoby“ (str. 40 až 41; dále i 45 až 46). Z hlediska nové úpravy také reflektuje jak názory podporující nové definice znásilnění, tak názory, které novou úpravu kritizují, a to z různých hledisek. Při analýze trestání znásilnění vychází autorka z trestních sazeb odnětí svobody jak stávající, tak i nové právní úpravy, přičemž dochází v souladu s judikaturou k závěru, že „výši trestu nejčastěji ovlivňuje trestní minulost pachatele a uložený trest tak často nevypovídá o závažnosti spáchaného činu“. V této kapitole mi chybí zhodnocení judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen

„ESLP“), který se trestáním sexuálních deliktů zabýval ve dvou rozsudcích z poslední doby v souvislosti s „účinným vyšetřováním“ (rozsudek ze dne 12. 12. 2023, Vučković proti Chorvatsku, stížnost č. 15798/20, a rozsudek ze dne 20. 2. 2024, M. G. proti Litvě, stížnost č. 6406/21), které byly dostupné v České republice již v době dokončování práce. V závěru práce autorka celkově hodnotí všechny zmíněné podklady a nakonec uvádí, že na otázku, zda trestní zákoník skutečně potřebuje redefinovat skutkovou podstatu znásilnění, je třeba odpovědět, že ano, přičemž však tento názor není jednoznačný. Správně poukázala na to, že problematika není ani definice, anebo výše trestů, ale spíše „strach“ obětí oznámit trestný čin a chování společnosti, když je každoročně ohlašováno jen minimum případů znásilnění. V této souvislosti je zajímavé, že přitom data ze zemí, ve kterých byla přijata úprava znásilnění založená na nesouhlasu, vykazují jen malé změny v počtu ohlašovaných případů a vedených trestních řízení. Správně pak konstatuje, že v těchto zemích se především poukazuje na signál vyslaný do společnosti, že sexuální styk přes nesouhlas všech zainteresovaných osob není v pořádku. Je třeba si jen přát, aby v praxi došlo k tomu, že vyslaný „signál“ povede k snížení latence sexuální kriminality a k „většímu počtu nahlášených případů“; navíc „mezi potenciálními pachateli by to mohlo vést k obavě z trestního stíhání a počet trestných činů by mohl klesnout“ (str. 52 až 54). V této části práce uplatňuje i do určité míry vlastní názory na řešení této problematiky, což je třeba ocenit, byť jinak obecně v práci chybí více takových názorů autorky.

Z hlediska celkového hodnocení práce, je třeba zdůraznit, že ve všech jejích částech autorka pracovala samostatně a s dostatečnou hloubkou poznání, přesto však je práce do značné míry popisná, protože vychází především z dostupné literatury i judikatury, a chybí v ní ve větším rozsahu, jak již bylo zmíněno, vlastní názory diplomantky. Na druhé straně je však třeba ocenit, že se autorka z vlastního rozhodnutí zabývala mimořádně aktuální problematikou, kterou zpracovala přehledně a s objektivním přístupem.

Práce má logickou stavbu, když diplomantka postupuje při svém výkladu od obecného k zvláštnímu, což přispívá přehlednosti a čtenářské vstřícnosti práce.

Ohledně tzv. plagiátorství práce vykazuje na základě „programového“ hodnocení určitou míru shody s pracemi tohoto druhu (84 podobných dokumentů s nejvyšší mírou podobnosti 7 %), což podle mého názoru je výsledek vyhovující, a to i s přihlédnutím ke konkrétním shodám. Dobrá je logická stavba práce a práce s literaturou a judikaturou, jejíž přehled je v připojeném seznamu použitých zdrojů. Práce je psána srozumitelně a na potřebné jazykové úrovni. Celkově dobrá je úprava práce a její přehledné členění. I přes uvedené dílčí nedostatky posuzované práce, předložená diplomová práce vykazuje potřebnou úroveň, a to i ve srovnání s obvyklými diplomovými pracemi na obdobné téma.

Celkově lze hodnotit diplomovou práci Terezy Peškové jako dobrou.

Z uvedeného zhodnocení pak vyplývají otázky pro obhajobu diplomové práce:

1. Jak hodnotit „přístup“ ESLP v shora zmíněných rozsudcích Vučković proti Chorvatsku (s. č. 15798/20), a M. G. proti Litvě (s. č. 6406/21), a to i s přihlédnutím k rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2024, sp. zn. 8 Tz 18/2024, který však byl vyhlášen až po odevzdání diplomové práce?
2. Změnila by tato judikatura něco na jejích závěrech ohledně trestání sexuálních deliktů?

Práce v zásadě naplnila vytčený cíl diplomové práce, neboť podala aktuální analýzu české trestněprávní úpravy trestného činu znásilnění z hlediska, zda vyžaduje změnu ohledně definice trestného činu znásilnění, jakož i analýzu trestání tohoto trestného činu. Podaný výklad svědčí o tom, že se autorka dostatečně seznámila s touto problematikou, která je poměrně složitá. Práce s ohledem na své zaměření a svou povahu neobsahuje grafy či tabulky.

Předložená diplomová práce Terezy Peškové vyhovuje požadavkům kladeným na diplomovou práci, a proto ji doporučuji k obhajobě. Navrhovaná známka – 2.

V Praze dne 9. září 2024

Vedoucí diplomové práce:
Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D.